

RIKOSAAKURSSI

5.-6.11.2021

AA Elina Sarelius

1

KKO:2021:50 Lähestymiskielto

- **Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomio 12.3.2020 nro 20/385**
- A pyysi, että hänen entinen ystävänsä B määrätään perusmuotoiseen lähestymiskieltoon. A:n mukaan B oli julkaissut Instagram-tilillään valheellisia tietoja A:sta sekä luonut Facebookiin A:ta loukkaavan valeprofiilin ja näin yrittänyt tavoittaa A:ta. B oli lisäksi tehnyt A:n lasta koskevia perättömiä lastensuojeluilmoituksia. A oli B:n toiminnan seurauksena ahdistunut, eikä hän uskaltanut kävellä ulkona ilman toista henkilöä.
- Käräjäoikeus katsoi, että B:n omilla sosiaalisen median tileillään julkaisemia kirjoituksia oli lukumääräisesti paljon ja ne olivat pääasiassa A:ta loukkaavia. A oli kuitenkin saanut julkaisut tietoonsa muiden henkilöiden kautta, koska hän oli estänyt B:n pääsyn omille sosiaalisen median tileilleen. Käräjäoikeus katsoi, että B ei ollut varsinaisesti ottanut yhteyttä A:han eikä B:n menettely ollut sellaista lähestymiskieltoilaissa tarkoitettua vakavaa häirintää, jonka estämiseksi lähestymiskielto tulisi määrätä.
- Käräjäoikeus hylkäsi A:n hakemuksen.

2

KO KÄSITTELY

- A laittanut itse hakemuksen vireille ja tehnyt myös rikosilmoituksen yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä, kunnianloukkauksesta ja identiteettivarkaudesta. A estänyt B:n suorat yhteydenotot. A:n äiti ja lapsen isä pyytäneet B:tä jättämään A rauhaan.
- A:lla näyttönä useita kymmeniä sivuja kuvakaappauksia eri some-kanavista parin kuukauden ajalta, joissa A:ta pilkataan eri tavoin. A:n tuttavat ja tuntemattomatkin ovat informoineet A:ta viestien sisällöstä ja ottaneet kuvakaappauksia. Kun lähestymiskielto vireille, B on informoinut seuraajiaan ”naureskellen” IG:ssa myös hakemuksesta ja sen sisällöstä sekä KO:n päätöksestä.

3

KO KÄSITTELY

- Kuvakaappausten esittäminen todisteena vaikeaa: kuka lähettänyt kenelle, milloin, mitä kautta, kenen nähtävissä, miten monta pitää esitellä suullisesti pääkäsittelyssä
- B ei tullut istuntoon eikä ollut avustajaa, mutta oli toimittanut kirjallisen vastineen, jossa ei onneksi kiistänyt kuvakaappausten olevan hänen tileiltään, mutta mm. vetosi siihen, ettei A:ta ole suurimmassa osassa mainittu nimeltä tai että hän on levittänyt jossain muualla jo julkaistua negatiivista aineistoa.
- Feikki-facebook –tilin luomisen kiisti ja lastensuojeluilmoitusten, kirjeen A:n terapeutille ja A:n lapsen rehtorille perusteli huolellaan A:sta.

4

HO käsittely

- **Helsingin hovioikeuden tuomio 30.6.2020 nro 957**
- Hovioikeus katsoi, että B:n julkaisut sosiaalisessa mediassa olivat loukkaavan sisältönsä ja lukuisuutensa vuoksi sellaisia, että ne olivat omiaan vakavasti häiritsemään kirjoittelun kohteeksi joutunutta A:ta. Kirjoittelu oli jatkunut vielä käräjäoikeuden tuomion jälkeenkin. B oli myös muulla tavoin, kuten yhteydenotoilla lastensuojeluviranomaisiin, pyrkinyt puuttumaan A:n henkilökohtaisiin asioihin. Näin ollen hovioikeus katsoi, että B:n menettely antoi perustellun aiheen olettaa, että B tulisi tulevaisuudessa häiritsemään A:ta lähestymiskieltoissa tarkoitetulla tavalla, jos lähestymiskieltoa ei määrätä. Vakavan häirinnän vaaran todennäköisyyttä arvioitaessa ratkaisevaa merkitystä ei ollut sillä, että ilmeisesti pääosa loukkaavista kirjoituksista oli tapahtunut B:n omilla sosiaalisen median alustoilla tai julkisilla keskustelupalstoilla, eikä sillä, että A oli itse estänyt B:n viestien ja kirjoittelun tiedoksisaamisen.

5

HO KÄSITTELY

- Edellä selostetuin perustein hovioikeus katsoi, että lähestymiskiellon määräämiselle A:n suojaksi oli perusteet. Hovioikeus määräsi B:n perusmuotoiseen lähestymiskieltoon todeten kiellon sisällöstä, että B ei saa tavata A:ta eikä muutenkaan ottaa häneen yhteyttä tai sitä yrittää. Kiellettyä on myös sosiaalisen median ja puhelimen sovellusten kautta tapahtuva yhteydenotto. Kiellettyä on myös A:n seuraaminen ja tarkkaileminen.

6

KKO:2021:50, 14.6.2021

- Lainkohdan perustelujen (HE 41/1998 vp s. 17) mukaan siinä tarkoitettua muuta vakavaa häirintää kuin rikoksella uhkaamista voisi olla esimerkiksi pitkän aikaa jatkunut tai tiheästi sattunut yhteyden ottaminen vailla asiallista perustetta tai itsensä uhatuksi tuntevan henkilön seurailu. Samoin toistuva pilkallinen tai loukkaava käyttäytyminen voisi johtaa lähestymiskiellon määräämiseen, jos käyttäytyminen on ollut itsensä uhatuksi tuntevan henkilön vakavaa häirintää.
- Pykälän 1 momentin perustelujen (HE 41/1998 vp s. 18) mukaan kiellettyjä olisivat esimerkiksi puhelimitse, kirjeitse, sähköpostin välityksellä tai muulla vastaavalla tavalla tapahtuvat yhteydenotot. Lisäksi kiellettyä olisi paitsi henkilön jäljessä kulkeminen, myös kaikenlainen suojeltavan henkilön tarkkaileminen esimerkiksi videoimalla tai valokuvaamalla.

7

KKO

- 8. Korkein oikeus toteaa, että lähestymiskiellon säätämisen jälkeen viestintäteknologia ja -tavat ovat kehittyneet ja monipuolistuneet. Ihmisten väliset yhteydenotot tapahtuvat nykyään puheluiden tai kirjeiden sijasta yhä enenevässä määrin verkkoviestintäympäristöissä, kuten sosiaalisessa mediassa ja pikaviestipalveluissa. Sosiaalisen median palveluissa viestintä voidaan suunnata määrätulle yksilöidylle vastaanottajalle tai vastaanottajajoukolle, valituille seuraajille tai yleisesti avoimelle vastaanottajajoukolle. Sosiaalisen median alustoilla tapahtuva häirintä voi saavuttaa runsaasti yleisöä ja olla siten itsensä uhatuksi tuntevan henkilön kannalta ahdistavampaa ja häiritsevämpää kuin lain esitöissä esimerkkeinä mainitut, perinteisemmin viestintäkeinoin toteutetut suorat yhteydenotot.

8

KKO

- 9. Lähestymiskiellon edellytyksiä arvioitaessa huomioon on kuitenkin otettava myös kiellon sisältö ja merkitys. Lähestymiskieltolain 3 §:n mukaisesti lähestymiskielloa koskeva määräys merkitsee, että kieltoon määrätty henkilö ei saa ottaa kiellolla suojattavaan henkilöön yhteyttä tai sitä yrittää. Lähestymiskiellolla voidaan siten kieltää suojattavaan henkilöön kohdistuva tapaaminen, muu yhteydenottaminen tai sen yrittäminen sekä henkilön seuraaminen ja tarkkaileminen tähän kohdistuvan vakavan häirinnän torjumiseksi.
- 10. Korkein oikeus katsoo lähestymiskieltolain 3 §:stä seuraavan, että henkilö voidaan määrätä lähestymiskielloon vain sellaisen esimerkiksi verkkoviestinnässä tapahtuvan menettelyn osalta, joka merkitsee yhteyden ottamista suojattavaan henkilöön tai sen yrittämistä. Lähestymiskiellolle lain 3 §:ssä säädetyn sisällön vuoksi kiellolla ei siten välttämättä voida torjua kaikkea kehittyneen teknologian mahdollistamaa, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa henkilöön kohdistuvaa vakavaa häirintää.

9

KKO

- 11. Asiassa ei ole esitetty selvitystä siitä, että B olisi vastoin kiistämistään luonut A:n nimellä valeprofiilin Facebookiin. Näin ollen tämä A:n väite on jäänyt näyttämättä. B:n yhteydenotot lastensuojeluviranomaisiin eivät puolestaan ole merkinneet sellaisia B:n yhteydenottoja A:han, joihin lähestymiskiello voitaisiin perustaa ja jollaiset voitaisiin lähestymiskiellolla kieltää.
- 12. Arvioitavaksi siten jää, onko lähestymiskiellon määräämiselle edellytyksiä B:n sosiaalisessa mediassa julkaiseman A:ta koskevan kirjoittelun perusteella. Tältä osin Korkein oikeus katsoo hovioikeuden tavoin, että B:n viestintä on sinänsä ollut loukkaavan sisältönsä ja lukuisuutensa vuoksi omiaan vakavasti häiritsemään A:ta.

10

KKO

- 13. Asiassa on kuitenkin riidatonta, että B:n julkaisut sosiaalisessa mediassa eivät ole tulleet suoraan A:n tietoon, koska tämä on asettanut B:lle eston omilla sosiaalisen median tileillään. B ei ole lähettänyt A:lle viestejä sosiaalisen median sovelluksissa tai merkinnyt A:ta omalla tilillään tekemiinsä julkaisuihin siten, että julkaisu olisi liitetty A:n sosiaalisen median tilille. A on saanut tiedon B:n häntä koskevista julkaisuista muiden henkilöiden kautta.
- 14. Korkein oikeus katsoo, että B:n A:ta koskeva kirjoittelu hänen omalla sosiaalisen median tilillään ei ole ollut lähestymiskielloissa tarkoitettua yhteyden ottamista A:han tai sen yrittämistä. Sen vuoksi kirjoittelua ei ole mahdollista kieltää lähestymiskiellon nojalla.

11

KKO

- 15. Ottaen huomioon edellä todettu häirinnän toteuttamistapa asiassa ei ole perusteltua aihetta olettaa, että B tulisi vakavasti häiritsemään A:ta ottamalla häneen yhteyttä tai sitä yrittämällä tai muullakaan tavalla, joka voitaisiin lähestymiskiellon nojalla kieltää. Lähestymiskiellon määrittämiselle ei siten ole edellytyksiä.
- **Tuomiolauselmä**
- Hovioikeuden tuomio kumotaan ja pääasia jätetään käräjäoikeuden tuomion lopputuloksen varaan.

12

KKO: 2021:78 Avustaja lähestymiskieltoasiassa

- Rikoskomisario oli määrännyt A:n aviopuolison B:n laajennettuun väliaikaiseen lähestymiskieltoon A:n suojaamiseksi. Lähestymiskieltoasiaa käräjäoikeudessa käsiteltäessä A pyysi, että asianajaja C määrättäisiin hänen oikeudenkäyntiavustajakseen oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 1 a §:n 2 kohdan nojalla.
- Korkein oikeus katsoi ratkaisusta ilmenevillä perusteilla, että oikeudenkäyntiavustajan määräämiselle ei ollut lain mukaisia perusteita.

13

KKO

- 7. Lähestymiskieltolaki ei myöskään sisällä säännöksiä asianosaisen avustamisesta tai oikeusavusta. Prosessilakina lähestymiskieltoasioissa tulee noudatettavaksi lähestymiskieltoain 6 §:n 1 momentin viittaussäännöksen nojalla rikosoikeudenkäyntilaki, jonka 2 luku sisältää määräykset asianosaisen avustamisesta rikosasiassa.
- 8. Lähestymiskieltoain säätämiseen johtaneesta hallituksen esityksestä (HE 41/1998 vp s. 20-21) ilmenee, että lähestymiskieltoain 6 §:n 1 momentin viittaussäännöksen nojalla rikosoikeudenkäyntilaista tulee lähestymiskieltoasioissa noudatettavaksi lähinnä 7 luvun mukainen asianomistajan yksin ajaman rangaistusvaatimuksen käsittelyjärjestys. Sen sijaan hallituksen esityksessä ei tuoda esiin, että rikosoikeudenkäyntilain 2 luvun säännösten olisi tarkoitettu soveltuvan lähestymiskieltoasian käsittelyyn. Mainitun luvun säännösten asemesta lain perusteluissa (s. 13-14) viitataan valtion varoista kustannettavan oikeusavun osalta lähestymiskielto lakia säädettäessä voimassa olleeseen maksuttomasta oikeudenkäynnistä annettuun lakiin (87/1973). Perusteltua onkin katsoa, ettei rikosoikeudenkäyntilain 2 luku tule lähestymiskieltoain 6 §:n 1 momentin viittaussäännöksen nojalla sovellet

14

KKO

- 10. Rikosuhridirektiivin 13 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että uhrilla on mahdollisuus oikeusapuun, jos hänellä on rikosoikeudellisen menettelyn osapuolen asema. Edellytykset tai menettelymääräykset, joiden nojalla uhri voi saada oikeusapua, määritetään kansallisessa oikeudessa.
- 11... Perusoikeuskirjan 47 artiklan kolmannen kohdan mukaan maksutonta oikeusapua annetaan vähävaraisille, jos tällainen apu on tarpeen, jotta asianomainen voisi tehokkaasti käyttää oikeutta saattaa asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi.

15

KKO

- 13. Rikosuhridirektiivin 13 artiklan ja perusoikeuskirjan 47 artiklan mukaisesti rikosoikeudellisen menettelyn uhrilla tulee olla oikeus oikeusapuun, jonka myöntämisen edellytyksistä ja menettelymääräyksistä säädetään kansallisesti ja jonka maksuttomuus edellyttää, ettei asianomistajalla muutoin ole riittäviä varoja tehokkaiden oikeussuojakeinojen käyttöön. Mainituista unionin oikeuden oikeussäännöistä ei siten seuraa velvollisuutta myöntää kansallisessa menettelyssä uhrille ehdotonta oikeutta valtion varoista maksettavaan oikeusapuun, vaan jäsenvaltioille on jätetty laaja harkintavalta määrätä oikeusavun myöntämisen edellytyksistä. Suomen laki ei anna tällaista ehdotonta oikeutta. Näin ollen direktiivin 13 artiklallekaan ei sen sanamuodon perusteella ja sitä perusoikeuskirjan 47 artiklan kolmannen kohdan mukaisesti tulkittaessa voida antaa sellaista merkitystä, että rikosoikeudenkäyntilain 2 luvun 1 a §:n 2 kohtaa olisi tulkittava A:n vaatimalla tavalla.

16

KKO

- 6. Istanbulin sopimuksen 53 artiklan 2 kohdan mukaan osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että lähestymiskiellot tai suojelumääräykset ovat käytettävissä välittömään suojeluun aiheuttamatta uhrille kohtuutonta taloudellista tai hallinnollista taakkaa. Lisäksi 57 artiklan mukaan osapuolet säätävät uhrien oikeudesta oikeudelliseen avustamiseen ja maksuttomaan oikeusapuun kansallisen lakinsa edellyttämällä tavalla.
- 18. Korkein oikeus toteaa, että Istanbulin sopimuksen määräykset ovat jättäneet kansallista harkintavaltaa siihen, kuinka kattavaksi maksuton oikeusapu halutaan säätää. Tällainen harkinta kuuluu lainsäätäjälle. Näin ollen asiassa ei ole Istanbulin sopimuksen perusteella aihetta tulkinnalla laajentaa rikosoikeudenkäyntilain 2 luvun 1 a §:n 2 kohdan sanamuodon mukaista soveltamisalaa...

17

KKO

- 18... Kun huomioon otetaan vielä, että lähestymiskieltolain 14 §:n mukaisesti asiaan osalliset vastaavat itse lähestymiskielloasian käsittelystä johtuvista kustannuksista, jollei ole painavia syitä velvoittaa asiaan osallista suorittamaan vastapuolen kohtuulliset oikeudenkäyntikulut, eivät muutenkaan asiassa sovellettavaksi tulevat perusoikeudet, erityisesti oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, edellytä tällaista tulkintaa.
- *Korkeimman oikeuden johtopäätökset*
- 19. Rikosoikeudenkäyntilain 2 luvun 1 a §:n 2 kohdan soveltamisalan tulkinnassa lähtökohtana on sen sanamuoto. A:n esittämä tulkinta merkitsisi säännöksen soveltamisalan laajentamista. Tällainen tulkinta ei saa sellaista tukea perus- ja ihmisoikeuksista tai niitä täsmentävistä kansainvälisistä sopimuksista, että sitä voitaisiin pitää perusteltuna oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen kannalta.
- 20. Vaatimus oikeudenkäyntiavustajan määräämisestä lähestymiskielloasiassa rikosoikeudenkäyntilain 2 luvun 1 a §:n 2 kohdan nojalla on näin ollen perusteeton.

18

VKL 459/14 (2014)

- Vakuutusyhtiö on rajannut korvattavuuden ulkopuolelle muun muassa asiat, jotka liittyvät lähestymiskieltoon. Termi "liittyy" on käsitteellisesti laajempi kuin "koskee" ja kattaa sellaisiakin asioita, joilla on välillinen asiayhteys rajoituksen kohteeseen. Näin ollen muutkin kuin lähestymiskieltoa suoranaisesti koskevat asiat voivat tulla rajoitusehdon piiriin. Tähän samaan seikkaan on myös Vakuutuslautakunta ottanut kantaa lausunnossaan VKL 253/08

19

VKL 459/14 (2014)

- Vakuutuslautakunnan käytettävissä olevasta asiassa annetussa tuomiosta sekä asiamiehen laskusta käy ilmi, että rikosasiassa on ollut kysymys lähestymiskiellon rikkomisesta sekä kunnianloukkauksesta. Syyttäjä on vaatinut rangaistusta lähestymiskiellon rikkomisesta ja vakuutettu asianomistajana lähestymiskiellon rikkomisen lisäksi törkeästä kunnianloukkauksesta. Oikeus on lukenut vastaajan syyksi lähestymiskiellon rikkomisen ja kunnianloukkauksen.
- Lautakunta katsoo, että tapaus on liittynyt lähestymiskieltoon siltä osin kuin siinä on ollut kysymys lähestymiskiellon rikkomisesta. Lähestymiskieltoa ei voi rikkoa, jos sitä ei ole asetettu ja siksi sen rikkomiseen liittyvä rikosasia ja siihen liittyvä vahingonkorvausvaatimus liittyvät lähestymiskieltoon vaikka rikosasia ei sinänsä koskisi lähestymiskieltoa.
- Ei korvata

20